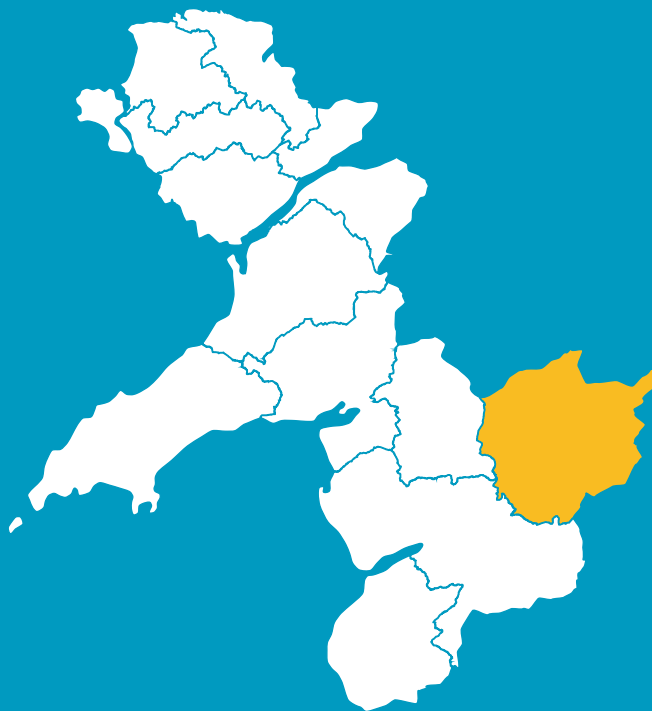

EICH ARDAL CHI. BETH SY'N BWYSIG?

ARDAL
PENLLYN

ASESIAD O LESIANT GWYNEDD A MÔN

EISIAU
DWEUD
EICH
DWEUD?

Mae'r ddeddf newydd wedi sefydlu Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus ar gyfer pob ardal awdurdod lleol er mwyn sicrhau bod cyrff cyhoeddus yn gweithio efo'i gilydd i greu gwell dyfodol i bobl Cymru.

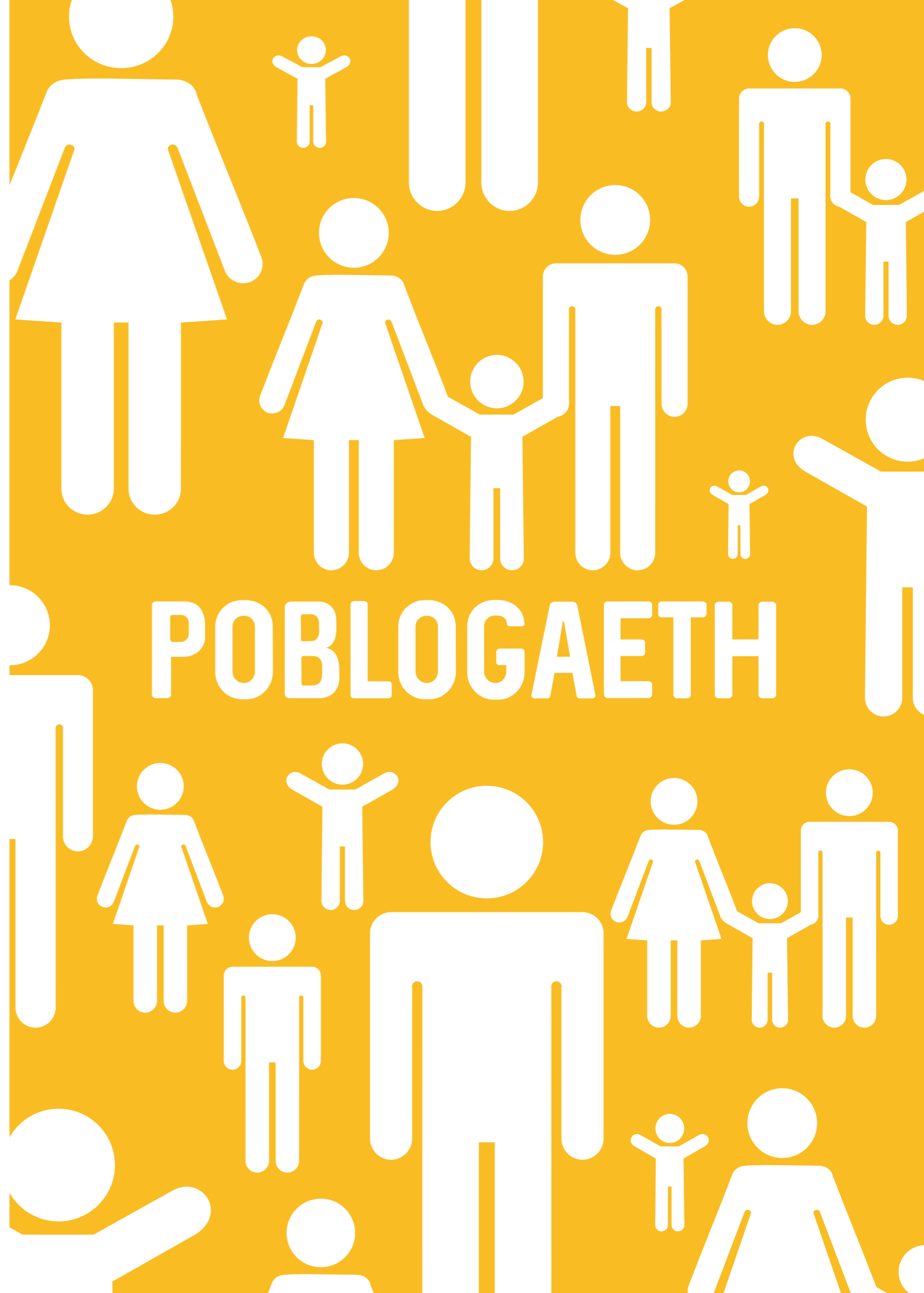
Ar gyfer Gwynedd a Môn mae'r ddau Fwrdd wedi dod at ei gilydd i gydweithio, ac mae'n bartneriaeth sy'n cynnwys y cynghorau sir, y gwasanaeth tân ac achub, gwasanaeth iechyd a Chyfoeth Naturiol Cymru.

Mae Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Gwynedd a Môn wedi rhannu'r ardal gyfan yn 14 o ardaloedd llai. Mae gwaith ymchwil wedi cael ei wneud ar ran y Bwrdd ar bob un o'r 14 ardal er mwyn deall a dysgu mwy am lesiant yr ardaloedd hynny. Yn ogystal â'r data sydd ar gael rydym hefyd eisiau gwybod beth rydych chi yn feddwl am eich ardal a'ch cymuned – yr hyn sy'n bwysig i chi, beth sy'n dda a beth sydd angen ei wella. **Bydd cyfle i chi leisio eich barn trwy fynychu un o'r sesiynau galw heibio lleol neu mewn holiadur ar-lein. Mae mwy o wybodaeth a dyddiad pob sesiwn leol i weld ar www.LlesiantGwyneddaMon.org.**

Bydd y cyfnod ymgynghori yma yn dod i ben ar y 31^{ain} o Ragfyr 2016. Y gobaith yw y bydd gan y Bwrdd ddarlun cliriach wedyn o'n cymunedau, beth sy'n bwysig i bobl yn yr ardal yma o Gymru, a sut gall y partneriaid gyd-weithio i gynllunio gwasanaethau ar gyfer y dyfodol.

DAETH DEDDF LLESIANT
CENEDLAETHAU'R
DYFODOL [CYMRU] I
RYM AR Y 1^{AF} O EBRILL
2016. PWRPAS Y DDEDDF
YW GWELLA LLES
**CYMDEITHASOL,
ECONOMAIDD,
AMGYLCHEDDOL
A DIWYLLIANNOL
CYMRU.**

**DYMA'R WYBODAETH
RYDYM WEDI EI GASGLU
AR ARDAL PENLLYN,
SY'N CYNWYS Y BALA,
LLANUWCHLLYN A
LLANDDERFEL. YDYCH
CHI'N ADNABOD Y
DARLUN SYDD WEDI EI
GREU O'CH ARDAL CHI?**

PWY YW POBL ARDAL PENLLYN?

Mae **4,445** o bobl yn byw yn ardal Penllyn. Mae hyn tua **4%** o gyfanswm poblogaeth Gwynedd.

O'i gymharu â phatrwm y boblogaeth yng ngweddill Gwynedd a Chymru mae yna gyfran llawer is o bobl rhwng 15 a 25 oed yn ardal Penllyn ond cyfran uwch o bobl rhwng 50 a 59 oed.

Mae nifer y bobl sy'n byw yn yr ardal hon wedi cynyddu (5% rhwng 1981 a 2011) - er bod y twf yn llai na'r hyn sydd wedi bod Ngwynedd (15%) a Chymru (11%) gyfan dros yr un cyfnod.

Nid yw'r twf yma wedi bod yr un fath ym mhob grŵp oedran. Mae nifer y bobl dros 80 oed wedi tyfu dros 80% mewn 30 mlynedd, ac mae twf hefyd yn y boblogaeth rhwng 40 ac 80 oed. Ond mae dros 20% yn llai o blant dan 16 oed nag oedd 30 mlynedd yn ôl.

Mae disgwyl i'r twf yma barhau mewn rhai grwpiau oedran yn fwy na'i gilydd, wrth i bobl fyw yn hirach a symud i mewn i'r ardal. Mewn ugain mlynedd mae disgwyl y bydd tua 60% yn rhagor o bobl dros 80 oed yn byw yng Ngwynedd, ond dim ond 2% fydd y twf yn y boblogaeth rhwng 16 a 64 oed.

IAITH

Yn ôl cyfrifiad 2011 roedd **76%** o bobl Penllyn yn gallu siarad Cymraeg. Mae hwn wedi gostwng dros y degawdau diwethaf o'i gymharu â 85% yn 1981.

Mae'r gostyngiad yn Penllyn o 9% yn debyg i'r patrwm yng Ngwynedd i gyd sydd wedi gweld gostyngiad o 76% i 65% yn ystod yr un cyfnod.

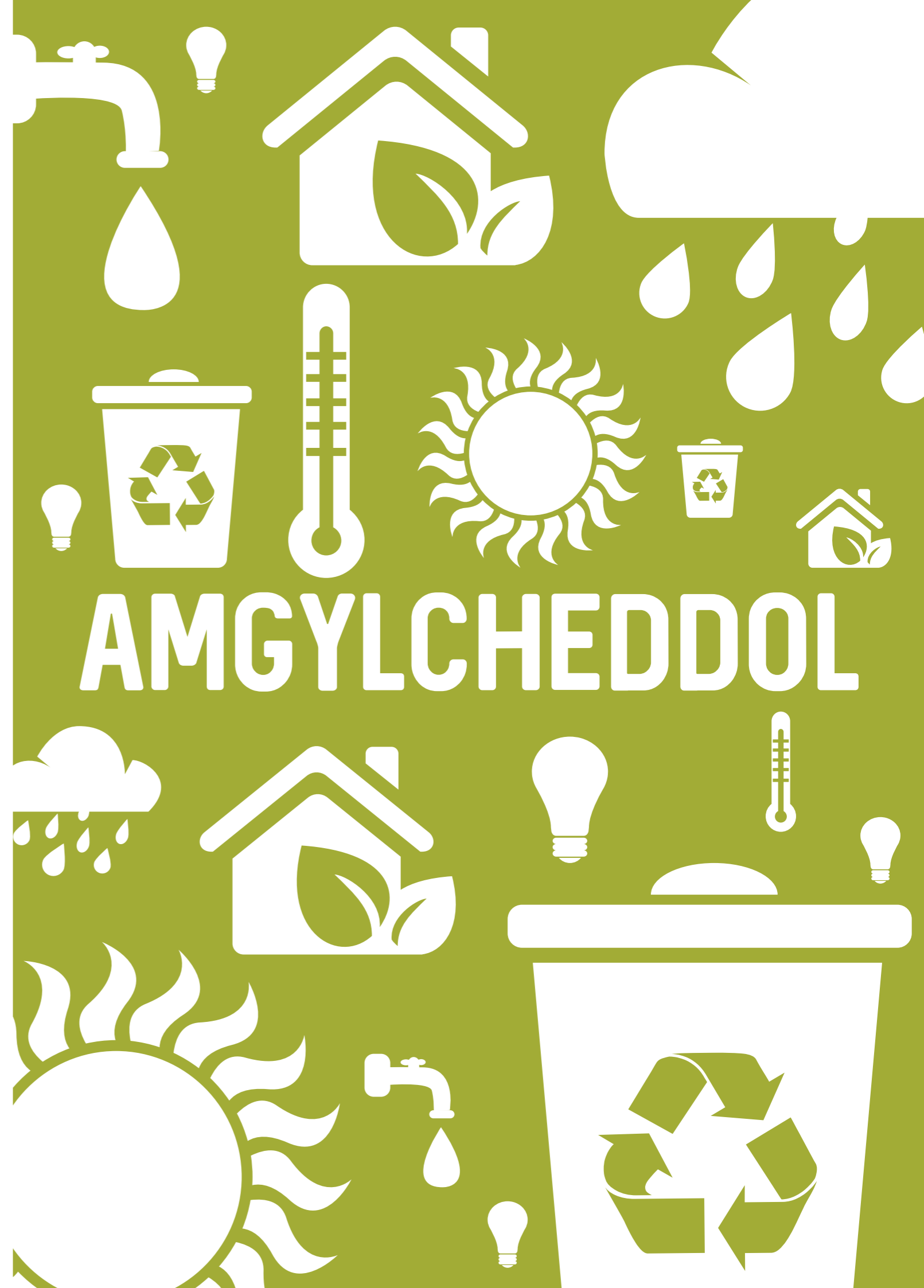
Yn ôl holiadur diweddar mae **78%** o ddisgyblion ardal Penllyn sydd rhwng 7 ac 11 oed yn siarad Cymraeg ar fuarth yr ysgol yn aml neu bob amser. Mae hyn yn cymharu gyda 69% ar draws Gwynedd. Mae ffigyrau diweddar yn nodi mai 60% o bobl Gwynedd sy'n siarad Cymraeg yn ddyddiol, o'i gymharu â 11% yng Nghymru.

CYNNYDD
60%
OEDRAN
80+

2036
POBLOGAETH
GWYNEDD
132,000

2016
POBLOGAETH
GWYNEDD
123,000

PA MOR WYRDD YW'R ARDAL?

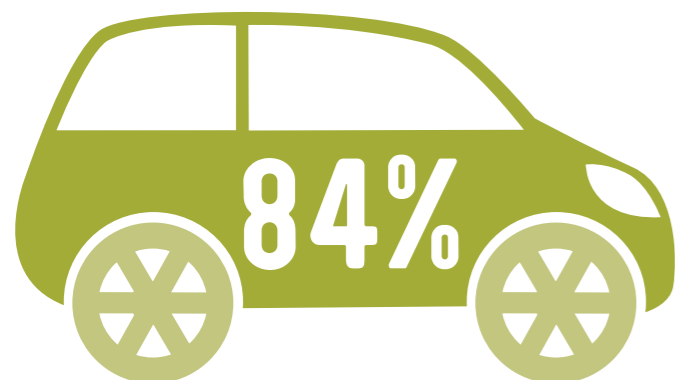
Mae cyfraddau ail-gylchu wedi codi yng Ngwynedd dros y 4 mlynedd diwethaf. Erbyn hyn mae **59%** o wastraff trefol sy'n cael ei gasglu o dai, busnesau a chanolfannau ailgylchu yng Ngwynedd yn cael ei ailddenyddio neu ailgylchu. Mae hyn yn cynnwys deunyddiau biowastraff sy'n cael eu compostio.

Mae ystadegau ailgylchu ardal Penllyn yn cael eu cyfri fel rhan o rai Meirionnydd – ble mae **58%** o wastraff yn cael ei ailgylchu. Mae'r ffigwr wedi gwella yn sylweddol ers 2014/15 pan mai 49% oedd yn cael ei ailgylchu.

Mae tipio slei bach yn is yng Ngwynedd na gweddill Cymru - gyda 4.3 achos o dipio i bob 1000 o'r boblogaeth o gymharu â 10.2.

Ôl-troed carbon – mae data yn dangos bod 84% o dai yn berchen ar o leiaf un car neu fan, o'i gymharu â 79% yng Ngwynedd a 77% yng Nghymru. Mae allyriadau carbon fesul pen o'r boblogaeth ar gyfer Gwynedd yn **7.0kt CO₂** sydd ychydig yn uwch na lefel Cymru o **6.6kt CO₂**.

Yn ardal Penllyn mae tua 600 o dai o dan fgygythiad o lifogydd mewndirol gan afonydd.

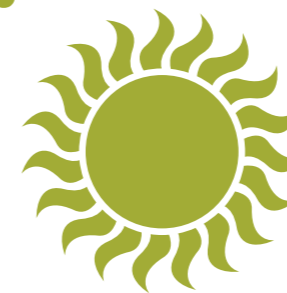

PA MOR LÂN YW'N STRYDOEDD?

Mae glendid strydoedd yn cael ei archwilio yn flynyddol gan Cadw Cymru'n Daclus. Mae eu canfyddiadau nhw yn dangos o'r strydoedd archwiliwyd yn yr ardal roedd **13%** heb sbwriel na gwastraff (Gradd A), **62%** gyda dim mwy na thri darn bach o sbwriel (Gradd B+) a **25%** ar y cyfan yn rhydd o sbwriel a gwastraff, gan eithrio rhai eitemau bach (Gradd B).

STRYDOEDD
GRADD A
13%

AMGYLCHEDD NATURIOL

Llyn Tegid yw'r corff dŵr naturiol mwyaf yng Nghymru. Mae'r llyn hyd at 150 troedfedd o ddyfnder (45.7 metr) a 4 milltir o hyd. Mae Afon Dyfrdwy yn rhedeg trwy Llyn Tegid.

Fel gwarchodfa natur o bwysigrwydd rhyngwladol, mae'r llyn yn cynnal pysgod fel Draenog Dŵr Croyw, Penhwyad, Rhufell, Brithyll, a Llysywen yn ogystal â Gwyniad prin sy'n unigryw i Lyn Tegid. Mae dros 120 o rywogaethau o adar wedi eu cofnodi yn yr ardal, gan gynnwys yr Alarch Bewick, Trochyd Gyddfddu a Phibydd Gwyrdd.

Mae rhan o ardal ucheldir y **Migneint** ger Llyn Celyn hefyd o ddiddordeb gwyddonol arbennig. Mae'n leoliad nythu pwysig i nifer o adar prin, fel y Boda Tinwyn, y Cudyll Bach a'r Cwtiad Aur.

Mae gwarchodfa **Cors y Sarnau** sy'n gors dyffryn iseldir yn yr ardal yma yn ogystal – mae'n fath o gynefin sydd bellach yn brin ym Mhrydain. Mae'n ardal bwysig o ran mawn, sy'n ffynnu yma ac mae'r tir gwlyb yn golygu bod mwsogl, rhedyn ac amrywiol ffyngau yn tyfu yma.

CYMDEITHASOL

IECHYD DA?

Yn Penllyn mae tua **1,500** o gleifion wedi cofrestru fesul meddyg teulu. Mae hyn ychydig yn uwch na lefel Gwynedd sef **1,400** ond yn is na Chymru sydd ar **1,600**.

Os ydych yn byw yn ardal Penllyn, gallwch ddisgwyl tua **6:40 munud** am ambiwlans i ymateb i alwad mewn sefyllfa ble mae bygythiad i fywyd.

Nid oes gwybodaeth benodol am iechyd poblogaeth ardal Penllyn. Mae'r ystadegau sy'n cael eu cynnwys yn y llyfryn hwn ar gyfer Gwynedd i gyd – ond yn rhoi syniad o gyflwr a phatrymau o ran iechyd y sir.

Mae disgwyliad oes dyn adeg geni yng Ngwynedd yn **80 oed**, tra bod disgwyliad oes merched adeg geni yn **83.5 oed**.

Mae'r bwlch mewn disgwyliad oes adeg geni merched a dynion, rhwng y rhai mwyaf a lleiaf difreintiedig yn ein cymunedau yn sylweddol is yng Ngwynedd na gweddill Cymru. I ferched yng Ngwynedd mae'r bwlch yn **1.4 blwyddyn** o'i gymharu â 7.3 blwyddyn ar lefel Gymreig, a **3.1 blwyddyn** i ddynion o'i gymharu â 8.9.

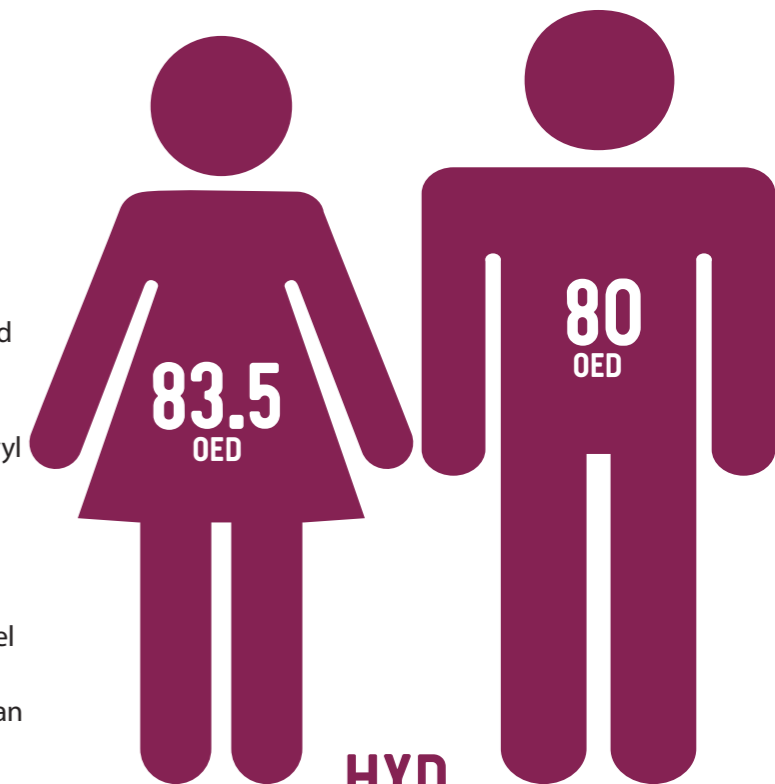
Mae **52%** o oedolion Gwynedd dros bwysau neu yn ordew – mae hyn yn is na'r ffigwr ar gyfer Cymru gyfan, sy'n 58%.

Mae 30% o blant 4-5 oed dros eu pwysau neu yn ordew – sy'n uwch na ffigwr Cymru o 26%.

Ffactorau eraill sy'n effeithio ar ein hiechyd yw ysmegu ac yfed alcohol. Mae **22%** o bobl 16 oed neu'n hŷn yn dweud eu bod yn ysmegu, a 42% o bobl yn yfed **mwy na 5 gwydr bach o win**, neu tua 3 pheint o gwrw, ar y diwrnod yfed trymaf yr wythnos. Mae'r ddau ffigwr yma yn debyg iawd i weddill Cymru.

Mae cyfradd hunanladdiad yng Ngwynedd yn 14.7 i bob 100,000 o'r boblogaeth y flwyddyn – mae hyn yn uwch na'r gyfradd ar gyfer Cymru, sef 12.2.

Yng Ngwynedd, mae cyfradd beichiogi merched yn eu harddegau sydd o dan 18 oed yn 24 fesul 1000 o ferched 15-17 oed. Mae hyn yn debyg i ffigyrau Cymru.

HYD OES

22%
O BOBL DROS
16 OED YN
YSMYGU

CADW'N DDIOGEL

Mae cyfradd troseddau Penllyn fesul 1,000 o'r boblogaeth wedi gostwng o **99.3** i **74.3** rhwng 2011 a 2015. Mae hyn yn dilyn patrwm Gwynedd sydd hefyd wedi gweld nifer o droseddau yn dod lawr bob blwyddyn o **119** i **92.1** dros yr un cyfnod.

Mae patrwm ymddygiad gwrth-gymdeithasol ar i lawr ond yn dal yn cyfri am **35%** o'r holl droseddau yn ardal Penllyn.

Mae **81%** o bobl yn credu ei bod yn saff i blant chwarae tu allan yng Ngwynedd ac Ynys Môn. Y ffigwr cyfatebol ar gyfer Cymru ydi **64%**.

Yn ardal Penllyn mae **16** o achosion tân y flwyddyn ar gyfartaledd. Mae **13%** o'r achosion hynny wedi'u cychwyn yn fwriadol. Mae'r canran o achosion bwriadol o fewn ardaloedd yng Ngwynedd yn amrywio rhwng **9% - 33%** ar gyfartaledd.

16
ACHOS TÂN

13%
YN FWRIADOL

CADW MEWN CYSYLLTIAD

Mae'r canran sydd â mynediad i fand-eang yn cynyddu yn flynyddol – erbyn hyn **3%** o eiddo yng Ngwynedd sydd heb fynediad o gwbl. Mae hyn yn welliant sylweddol o'r **20%** yn 2011.

16% o gartrefi yn ardal Penllyn sydd heb gar neu fan. Mae hyn yn cymharu â 21% ar gyfer Gwynedd gyfan.

Yn ôl data cenedlaethol, mae ardaloedd Llandderfel a Llanuwchllyn ymhlith y 10% o ardaloedd Cymru lle mae'n cymryd fwyaf o amser i deithio at wasanaethau sylfaenol fel fferyllfeydd, siopau bwyd a meddygfeydd.

Mae unigrwydd yn gyflwr sy'n effeithio ar bob oedran, ond mae pobl hyn yn fwy agored i risg. Yn gyffredinol mae risg o unigrwydd yn is yn ardal Penllyn nag ardaloedd eraill o Wynedd.

Yng Nghymru, mae Gwynedd ymysg y siroedd ble mae'r risg uchaf o unigrwydd.

HELPU'N GILYDD

Mae **10%** o'r boblogaeth yn ardal Penllyn yn rhoi o leiaf un awr yr wythnos o ofal di-dâl. Mae'r ffigwr yma yn debyg i ardaloedd ar draws Gwynedd a Môn.

Mae **283** o bobl Gwynedd yn gwirfoddoli trwy'r **Ganolfan Gwirfoddolwyr**. Mae'r nifer go iawn sy'n gwirfoddoli trwy glybiau chwaraeon a chymdeithasau amrywiol yn llawer iawn uwch ond mae'n anodd mesur hyn.

ECONOMI A GWAITH

O dan y mesur ar gyfer pa mor gryf a chynhyrchiol yw economi (sef Gwerth Ychwanegol Crynswth), mae economi Gwynedd yn gryfach nag economi Cymru ac ardaloedd eraill cyfagos fel Ynys Môn, Conwy a Sir Ddinbych. Ond, mae economi'r holl ardaloedd hyn gan gynnwys Cymru gyfan yn wan o'i gymharu â'r Deyrnas Gyfunol.

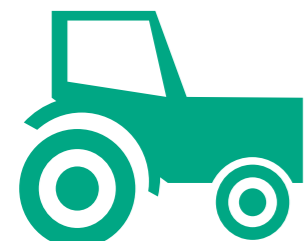
Mae **35%** o bobl sydd mewn gwaith, ond heb unrhyw gymhwyster yn gweithio yn y crefftau medrus yn ardal Penllyn. Yn gyffredinol ar draws Gwynedd mae mwy o bobl sydd heb gymhwysterau yn gweithio yn y galwedigaethau elfennol e.e. gweithio mewn ffatri, glanhau, casglu gwastraff, gweithio ar fferm, nag unrhyw alwedigaeth arall, ond mae ardal Penllyn yn eithriad i hyn.

Mae canran o bobl sy'n economaidd anweithgar yn ardal Penllyn – hynny yw y bobl sydd ddim yn gweithio nac yn chwilio am waith am wahanol resymau, ymysg yr isaf yng Ngwynedd, sef 19% o'i gymharu â 27% ar gyfer gweddill y sir.

Mae'r **30%** o bobl sydd â gradd neu debyg yn gweithio yn y maes proffesiynol, er mai dyma'r canran isaf yng Ngwynedd mae'r patrwm yn eithaf tebyg i weddill y sir ac i Gymru.

Y crefftau medrus sy'n cyflogi'r mwyaf o weithwyr (**28%**) yn Penllyn – dyma'r **uchaf** yng Ngwynedd ac mae'n uwch na ffigwr Cymru gyfan.

Yn wahanol i ardaloedd eraill mae nifer y bobl 16-64 oed sy'n hawlio'r Lwfans Ceisio Gwaith yn ardal Penllyn yn gostwng yn ystod y Gaeaf, ac yn ôl ffigyrau 2015 arhosodd y ganran yn gyson is na lefelau Gwynedd. Ar ei uchaf, y llynedd roedd **1.68%** o bobl yn hawlio'r lwfans, ac **1.12%** ar ei isaf. Nid yw ffigwr Gwynedd byth yn gostwng yn is na **1.78%**. Mae o leiaf **2.15%** o bobl 16-64 oed Cymru gyfan, yn hawlio'r lwfans ar unrhyw adeg.

£293

YW CANOLRIF CYFLOG WYTHNOSOL YR ARDAL. DYMA'R ISAF YM MHRYDAIN

Mae cyfradd busnesau newydd sy'n cychwyn yng Ngwynedd yn is nag Ynys Môn a Chymru. Mae 62% o gwmnïau yng Ngwynedd yn aros mewn busnes am dair blynedd neu fwy. Mae hyn ychydig yn uwch na Chymru sydd ar 60%. Mae'r gyfradd o'r busnesau sy'n methu hefyd yn is yng Ngwynedd o'i gymharu â Chymru gyfan.

Amaeth a choedwigaeth yw'r sector mwyaf yn ardal Penllyn – mae'n cyfri am **44% o gyflogwyr, dyma'r uchaf yng Ngwynedd**. Y nesaf ato yw adeiladwaith a llety/ gwasanaethau bwyd sydd ar 9% yr un.

Mae **24%** o'r boblogaeth sydd mewn gwaith yn gweithio gartref, sef yr uchaf yng Ngwynedd, sy'n adlewyrchu nifer o weithwyr yn y sector amaeth. Mae **36%** o bobl sy'n gweithio'n ardal Penllyn, yn teithio mwy na chwe milltir i'w gwaith – maent ymysg y rhai sy'n teithio fwyaf i'w gwaith yng Ngwynedd.

Mae canolrif cyflog wythnosol yn etholaeth Dwyfor Meirionnydd (y mae ardal Penllyn yn rhan ohoni) tua £293 yr wythnos, sydd 16% yn is na Gwynedd gyfan (£347 yr wythnos), a 24% yn is na Chymru gyfan (£387 yr wythnos). Dyma'r isaf ym Mhrydain.

Mae cyflogau merched **25% yn llai** na chyflog dynion yn yr etholaeth. Mae'r bwlch yma rywfaint yn llai na'r bwlch ar draws Gwynedd gyfan, lle mae cyflogau merched **32% yn llai** na chyflog dynion.

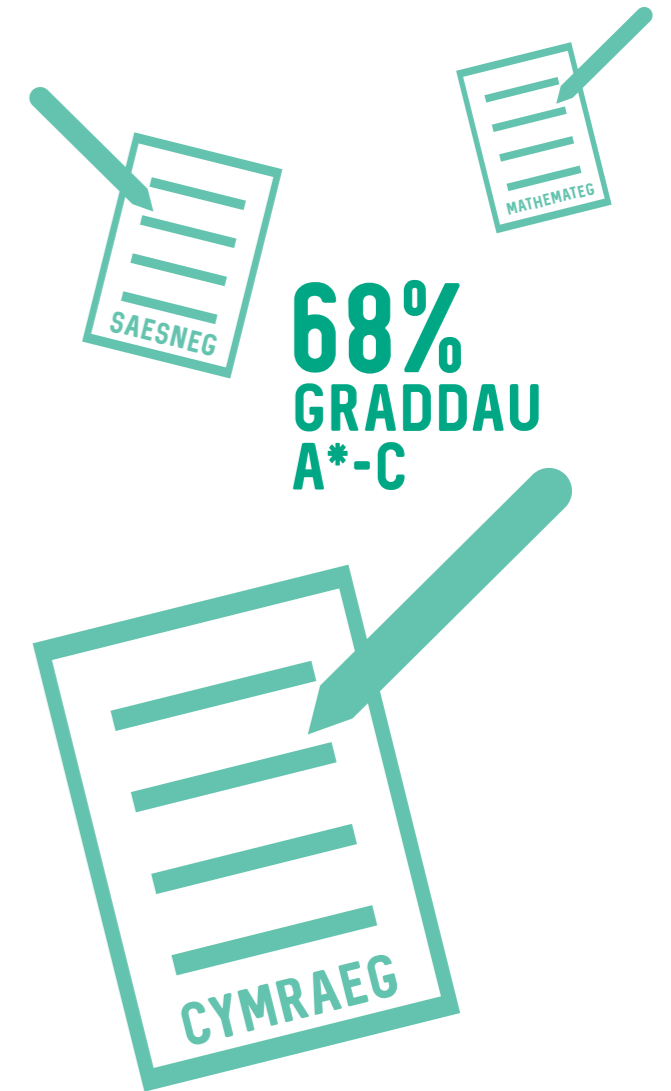
SGILIAU AM OES

Mae **68%** o ddisgyblion ardal Penllyn yn cael 5 TGAU gradd **A*** i **C** mewn pynciau sy'n cynnwys Cymraeg, neu Saesneg a Mathemateg, sy'n uwch na pherfformiad Gwynedd o 63%, a 10% yn uwch na Chymru.

O'r rhai sy'n cael y 5 TGAU 5 A* i C, mae bwlch mewn cyrhaeddiad o **19%** rhwng disgyblion sy'n cael prydau ysgol am ddim a'r rhai sydd ddim – dyma'r bwlch isaf yn y sir. Mae'n cymharu â **36%** ar gyfer Gwynedd, a 33% yng Nghymru gyfan.

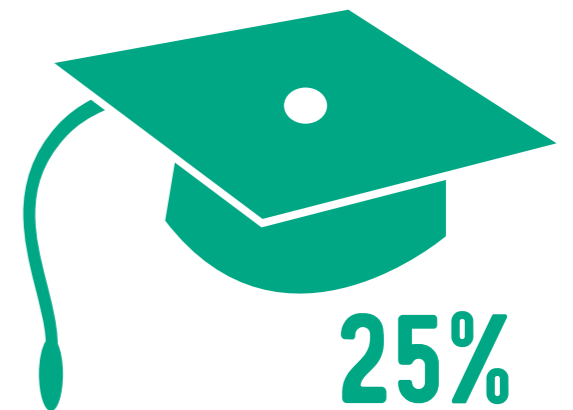
O'r bobl ifanc sy'n gadael yr ysgol – **1.8%** sydd ddim yn parhau mewn addysg, cyflogaeth nac hyfforddiant yng Ngwynedd. Mae hyn yn is na ffigwr Cymru o **2.8%**.

Mae gan **25%** o boblogaeth ardal Penllyn gymhwyster gradd neu gyfatebol sy'n debyg i Wunedd a Chymru.

68%
GRADDAU
A*-C

25%
GYDA GRADD

YR ARIAN YN EICH POCED

Mae arian sydd ar gael i'w wario ar ôl trethi a chostau talu am gartref gan bobl yng Ngwynedd, yn **£14,640** y pen y flwyddyn – £662 yn llai na Chymru gyfan.

Yn ardal Penllyn, mae **11%** o ddisgyblion yr ysgol gynradd yn hawlio pryddau ysgol am ddim sydd ymysg yr isaf yng Ngwynedd. Erbyn i ddisgyblion fynd i'r ysgol uwchradd, mae'r ffigwr yn gostwng i **6.4%**, dyma'r isaf yng Ngwynedd ac Ynys Môn.

Mae **18%** o aelwydydd yn ardal Penllyn mewn tlodi tanwydd. Y ffigwr ar gyfer Gwynedd gyfan yw 21% - ac ardal Penllyn sydd â'r ganran isaf o holl ardaloedd y sir.

Mae 9% o gartrefi yn Penllyn heb wres canolog – mae hyn yn sylweddol uwch na'r lefel ar gyfer gweddill Cymru sef 2%.

Mae pris canolrif eiddo yn ardal Penllyn yn **£149,500**, sydd yn uwch na phris canolrif eiddo Gwynedd o £144,000. Yn yr ardal, mae canolrif incwm aelwydydd yn **£23,000**, ond mae angen £24,000 i allu prynu tŷ ar bris lefel mynediad i'r farchnad. Mae hyn yn golygu bod **67%** o teuluoedd Penllyn wedi eu prasio allan o'r farchnad, sy'n uwch na'r ganran o 60% yng Ngwynedd a 59% yng Nghymru.

67%

O BOBL
LEOL WEDI
PRISIO
ALLAN O'R
FARCHNAD

CANOLRIF
PRIS Tŷ
£149K

CANOLRIF
INCWM
£23K

DIWYLLIANNOL

CADW'N HEINI

Dim ond ffigyrau ar lefel Gwynedd sydd ar gael ar gyfer chwaraeon. Rydym yn gwybod bod **53%** o ddisgyblion Gwynedd yn ymweld â chanolfannau hamdden, sy'n uwch na lefel Cymru o 42%. Mae 51.6% o blant Gwynedd hefyd yn cymryd rhan mewn gweithgaredd chwaraeon 3 gwaith neu fwy yr wythnos – hyn yn cymharu â 48% yng Nghymru.

Mae **37%** o oedolion yn dweud eu bod yn actif am **o leiaf 30 munud** ar bump neu fwy achlysur mewn wythnos – mae hyn yn uwch na'r 31% yng Nghymru. Mae'r canran wedi codi yn raddol dros y blynyddoedd diwethaf.

49%

**0 LYFRAU
PLANT WEDI EU
BENTHYG YN
RHAI CYMRAEG**

37%

**0 OEDOLION YN
CADW'N ACTIF AM
O LEIAF 30 MUNUD
5 GWAITH YR
WYTHNOS**

AMSER HAMDDEN

Ar gyfartaledd mae **5 llyfr** wedi eu benthg fesul pen o'r boblogaeth yn ardal Penllyn, sy'n uwch na lefel Gwynedd o 4. O'r llyfrau ar gyfer plant sydd wedi eu benthg, mae **49%** ohonynt yn lyfrau Cymraeg, sydd yn **uwch na lefel Gwynedd** o 39%. Mae'r un peth yn wir am lyfrau sydd wedi eu benthg ar gyfer oedolion, gyda **11%** o'r llyfrau yn rhai Cymraeg o'i gymharu â 6% yng Ngwynedd.

Mae **62%** o oedolion yng Ngwynedd yn dweud eu bod wedi mynd i ddigwyddiad celfyddydol yn ystod y flwyddyn, a **35%** wedi ymweld ag amgueddfa. Mae ychydig dros hanner pobl y sir wedi ymweld â llefydd hanesyddol sy'n debyg i'r ffigur ar gyfer Môn a gweddill Chymru.

**AM FWY O
WYBODAETH...**

**WWW.LLESIANTGWYNEDDAMON.ORG
01766 771000**

Gofynnwch am
Rheolwr Partneriaeth Gwynedd a Môn

